

DOI: 10.31866/2616-745X.11.2023.278442
УДК 355.097.2:364:355.01(477)

**ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОГО ВКЛЮЧЕННЯ
ТА МОЖЛИВОЇ САМОЗАЙНЯТОСТІ В СУЧАСНИХ ВИКЛИКАХ
ВІЙНИ В УКРАЇНІ: САМОБУТНІ ВІТЧИЗНЯНІ ВЕКТОРИ
РОЗВИТКУ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

Сірий Євген Володимирович^{1а},
Сіра Оксана Володимирівна^{2а}

Надіслано:
20.01.2023

Рецензовано:
30.01.2023

Прийнято:
10.02.2023

¹Доктор соціологічних наук, професор,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3396-8168>,
e-mail: socio1@ukr.net,

²Кандидатка філософських наук,
завідувачка відділу НПВ та лідерства,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1069-2381>,
e-mail: ovsira@ukr.net,

^аДержавний інститут сімейної та молодіжної політики,
вул. Еспланадна, 17, Київ, Україна, 01001

Для цитування:

Сірий, Є.В. та Сіра, О.В., 2023. Волонтерство як форма соціального включення та можливої самозайнятості в сучасних викликах війни в Україні: самобутні вітчизняні вектори розвитку і зарубіжний досвід. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 11, с.140-156. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.11.2023.278442>.

Пропоноване дослідження у комплексному висвітленні явища волонтерства, з урахуванням досвіду прогресивних країн, окреслює окремі сторони формування волонтерського руху в Україні в умовах викликів широкомасштабної війни проти нашої держави. Особливу увагу приділено новим мотиваційним проявам у цій сфері, які певною мірою впливають на характер соціального включення та часткової самозайнятості людей, зокрема молоді. У статті використано: загальнонаукові методи порівняння,

описовий метод, аналіз, узагальнення; системний аналіз застосовано при дослідженні поняття волонтерства, а також при вивченні схильності населення до добродійності; історичний метод та метод порівняння – при дослідженні особливостей волонтерства в Україні і за кордоном; метод аналогії – для порівняння та пояснення необхідності бракуючих ланок у системі регулювання волонтерської діяльності за різних умов. На підставі соціальних обстежень була доповнена загальна оцінка щодо ситуації з волонтерським рухом в Україні в умовах викликів війни, особливості її активізації, мотиваційний характер у контексті не стільки духовної площини, скільки у площині соціально-господарської залученості. Це виявляється як засіб, форма пошуку та здійснення життєвого потенціалу у кризово-критичний період, що сприяє зростанню можливостей життєвого потенціалу людини, адаптації до виживання у критичних умовах для країни та для себе. Ця теза доповнює і розвиває трудовий підхід (економічний аспект) у концептуалізації волонтерства.

Результати цієї дослідницької роботи є додатковим інформаційним джерелом щодо висвітлення ситуації з розвитком волонтерства в Україні на сьогодні. Дослідження має як теоретичну значимість для поповнення знання у концептуалізації волонтерської діяльності, так і практичну – пропозиції та обґрунтовані рекомендації органам виконавчої влади щодо подальшого сприяння розвитку волонтерства як форми соціального включення і можливої самозайнятості в сучасних викликах війни в Україні.

Ключові слова: волонтерство; виклики війни; життєвий потенціал; соціальне включення; мотиви; світові практики волонтерства.

Вступ

Сфера трудового потенціалу країни представляє на сьогодні високу значимість у подоланні викликів війни. Діючою формою переорієнтації молоді стала сьогодні волонтерська діяльність, яка певною мірою виступила у протидію соціальній ізоляції, відсутності доступу до суспільних ресурсів, тимчасового безробіття. Вона інтегровано забезпечує можливе і часткове протиставлення окремим вагомим соціальним проблемам для молоді як засіб, форма пошуку та здійснення життєвого потенціалу у кризово-критичний період супроти викликів війни. Ця тематика час від часу потребує вияву, опису та інтерпретації механізму нових форм суспільної взаємодії. З розгортанням соціальної катастрофи в Україні, спричиненої війною, нагальність дослідницького супроводу розвитку волонтерства ще більше зросла та актуалізувалася.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Тематика волонтерського руху характеризується значною джерельною базою, що представлена в основному закордонними напрацюваннями. Нею займалися чимало відомих науковців, зокрема: Дж. Девіс Сміт, М. Харріс, Р. Хедлі, С. Елліс, К. Кемпбел та ін. Серед вітчизняних науковців вивченню соціального феномену волонтерства приділяли увагу: Р. Вайнола, А. Капська та Н. Комарова (1999), О. Безпалько, О. Карпенко, І. Зверева, І. Юрченко, Г. Лактіонова, І. Авуєва та ін. На сьогодні проблематика добродіяльності аналізується та вивчається у палітрі трьох підходів: *соціального, економічного і трудового* (Тимченко та Шмаріна, 2015; Ільчук, 2014; Вайнола, Капська та Комарова, 1999; Козачук, 2016; Smith, 1999). Саме поповненню знання щодо останнього підходу ми і приділятимемо увагу у нашому дослідженні.

Формулювання цілей статті

Хоча за останнє десятиліття ця тематика значно активізувалася і набувала теоретико-прикладного наповнення, водночас виникає потреба дослідження особливостей виникнення та активізації конкретних напрямів волонтерської діяльності, дослідження базових мотивів, які спонукають населення до доброчинності, й подальшого формування дійової системи стимулів розвитку, зокрема для такої особливої категорії населення, як молодь. Є потреба у апробації усталених теоретичних підходів дослідження волонтерства з урахуванням наших суспільних умов.

Якщо за кордоном ця галузь активно розвивається та підтримується владою, постійно створюються нові робочі місця, то в Україні ця сфера є недостатньо розвиненою. Тому дослідження та врахування закордонного досвіду розширення цієї сфери внесе науково-практичну раціональність у регулювання волонтерської діяльності в Україні за сучасних критичних умов.

Виклад основного матеріалу дослідження

Український волонтерський рух – тема неоднозначна і подекуди суперечлива. Одне з найскладніших питань, яке неодмінно постає при вивченні волонтерської тематики, як оцінюють фахівці, це – усвідомлення неможливості всебічного і всеохоплюючого її вивчення (Горелов та Корнієвський, 2015). Для нас інтерес представляє не саме становлення і розвиток волонтерського руху, а більшою мірою особливості сучасних волонтерських практик, активна суспільна підтримка населенням

українських збройних сил і загалом української армії, впровадження в українській соціум нових форм соціальної активності, соціальної, а також альтернатив економічної залученості.

Сьогоднішня ситуація в Україні великою мірою є викликом громадянському суспільству на дієздатність та загальнонаціональну консолідацію. Громадянський сектор, який представлений волонтерським рухом, наразі відіграє досить важливу роль у цьому процесі. Кризовий стан, який виникає у країні, а також вихід на поверхню багатьох латентних проблем, які вже тривалий час крилися глибоко у соціальній структурі несформованого українського суспільства, досить часто приводить до виникнення нових ідей щодо можливого їх вирішення. Зокрема, йдеться про активізацію певних не надто помітних неприбуткових організацій, які у соціальному полі розгалуженої соціальної допомоги залучають широкі маси людей до громадянської активності. Можна сказати, що волонтерський рух в Україні на сьогодні пробудив націю та став індикатором кардинальних трансформацій у соціальній структурі українського суспільства. Саме тому в реаліях його соціальної катастрофи потреба в добровільній праці загострилася.

Для України добротинність не є новою, вона відповідає українському менталітету та національному характеру. Саме зараз ми є свідками відродження історичного коріння волонтерства як різновиду благодійницької діяльності (Вашкович, 2017).

Як зазначалося, проблематика добровільної діяльності у наукових колах досліджується в межах трьох підходів: *соціетального, економічного і трудового*. Однак ці дослідження ґрунтуються переважно на узагальненнях досвіду практичної реалізації волонтерських проєктів у галузі соціальної роботи з їх детальним, часто поетапним, описом. Як показує практика, відомості про такий вид діяльності є фрагментарними та розпорошеними, переважно в інтернет-виданнях. Тому, власне, ми намагаємося додатковою інформацією заповнити цю прогалину.

Існує чимало визначень «волонтерства», однак всі вони зводяться до кількох ключових принципів, що його ідентифікують: «безоплатний характер, заснований на альтруїзмі як безкорисливому служінні в інтересах інших людей»; «добровільність»; «організованість»; «системність та суспільна корисність». Це і «форма соціального служіння, що здійснюється за вільним волевиявленням громадян», «спосіб підтримки, піклування, надання допомоги», «добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб» (Левченко, 2013).

Одна з основних функцій, яку виконують сьогодні волонтери, стосується саме площини політичної взаємодії держави і суспільства як комунікативний

місток між ними. Це логічно впливає і з нашої суспільної практики, бо однією з головних проблем взаємодії громадянського суспільства з органами державної влади в Україні донедавна було і є питання дефіциту довіри. Однак це вже надбудова цього суспільно-діяльного каркаса. Базисом виступає модус «надання допомоги», благодіяльність, соціальна включеність і, можливо, *соціальна самозайнятість*. Цей термін виступає синонімом соціальної включеності, однак зі своїми властивими ознаками, які зараз мають своє емпіричне доведення (Голуб, 2014; Лях ред., 2012).

Сьогодні в суспільстві відбуваються кардинальні зміни в політичній, економічній, соціальній, духовній сферах, що роблять підлітків і молодь більш прагматичними. Ці зміни впливають на формування молодого покоління, яке є чутливим індикатором суспільних трансформацій, і визначають у цілому потенціал розвитку суспільства. Волонтерська діяльність сьогодні може виступити тією діючою формою переорієнтації молоді, яка інтегровано забезпечить можливе і часткове протиставлення окремим вагомим соціальним проблемам для молоді: соціальна ізоляція, відсутність доступу до суспільних ресурсів, тимчасове безробіття (Голуб, 2014; Лях ред., 2012).

Саме участь у волонтерському русі дає можливість молодим людям відчувати себе причетними до суспільно-національних справ – з одного боку, певним чином самореалізуватися – з іншого боку. Людина прагне знайти своє призначення і місце в житті за різних обставин і мотивацій: самопошук, можлива соціальна та економічна рекомпенсація, причетність до важливих змін на кшталт: подолання соціальних катаклізмів, війни тощо. Доказом цьому є те, що ключовим вектором діяльності волонтерів, починаючи з 2014 р., стала у багатьох аспектах допомога нашій армії, і передусім – підтримка поранених воїнів. Цим займались 70 % волонтерів (Матяш, 2017). Ще до широкомасштабної війни з Росією кількість людей, які хотіли бути волонтерами в Україні, тільки зростала. Лише через платформу Української Волонтерської Служби було подано заявок 43,5 тис. волонтерів, а до чатів долучилось близько 100 тисяч нових користувачів. Однією із основних засад та джерелом пошуку волонтерського потенціалу стала Волонтерська Платформа, яка була запущена на початку 2021 р. Згодом до цього руху долучилися: Українська Волонтерська Служба, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), ІТ-компанія SoftServe за підтримки Міністерства молоді та спорту України для об'єднання волонтерів і організацій зі всієї України (Волонтерська Платформа, 2022).

Однак початок масштабної війни з боку Росії значно активізував волонтерський рух в Україні. Як показують різні обстеження, з початку повномасштабного вторгнення РФ практично кожна друга молода людина в Україні так чи інакше була причетна до волонтерської діяльності (Мірер, 2022; Майбутнє молодіжного волонтерства в Україні, 2022). Волонтерський рух в Україні кардинально розширився та став більш масовим, умотивованим та організованим. Про це свідчать результати дослідження «Молодіжне волонтерство в Україні», проведене в рамках програми USAID «Мріємо та діємо», метою якого було зрозуміти мотиваційні та змістовні його аспекти (Pukhtina, 2022).

На сьогоднішній день така організація, як Волонтерська Платформа, об'єднала більше 400 тис. користувачів, понад 500 організацій і локальних волонтерських ініціатив та 1150 волонтерських можливостей. Протягом останнього року на Платформі зареєстровано близько 50 тис. волонтерських можливостей. Кожний бажаючий знайшов своє місце в системі допомоги та продовжує боротись: підприємці, державні службовці, молодь (Волонтерська Платформа, 2022). *Разом із формальною діяльністю значно розширився і неформальний спосіб її здійснення. Власне, це і пояснює масову долученість до неї.*

Основними мотивами, які спонукають волонтерів до такого роду діяльності, насамперед можна назвати, забираючи ідеологічну складову, «соціальний патріотизм», проведення різних соціальних проектів, а також часткове власне самозабезпечення (Равлюк, 2022; Поділіться історією молоді, 2022) у формі соціально-господарської включеності. Тематика волонтерства у загальнодоступних вітчизняних джерелах, де все загалом зводиться до «патріотичності», «служіння суспільству», «високої громадянської позиції» та подібних суголосних інтерпретацій, – не виняток. І мало що відомо про інший бік цього явища у сьогоденному зрізі: про його природу, стимулювання. Дається взнаки відсутність відповідних фокусованих соціальних обстежень волонтерства.

Світ змінюється, і змінюються мотиваційний та ціннісний каркаси людей. Подібні речі починають тільки проявлятися з парадоксальним переплетенням двох чинників – модерністського життєвого світогляду із властивим йому індивідуалізмом – з одного боку, та неприродного явища для цивілізаційного світу і нашої епохи – війни як соціальної катастрофи – з іншого. Саме зараз ми це емпірично і спостерігаємо. Війна багато що змінила та змінює. Набувають змін і волонтерські практики.

Волонтерство все більше відкриває для себе нові сторони. Воно стає засобом, альтернативою у вирішенні багатьох екзистенційних питань.

Йдеться про: соціальне та частково економічне самозбереження способом соціальної включеності, допомоги; боротьбу із соціальною ексклюзивністю; спосіб самореалізації; часткову альтернативу соціально-економічної самозайнятості. Чому саме із приставкою «соціально-»? Тому що волонтерський рух не є економічною діяльністю прибуткового характеру, хоча економічна діяльність соціального характеру виявляється (що ми емпірично і спостерігаємо). В силу обставин волонтерство для багатьох громадян, які долучилися до нього, отримують певний компенсаційний кредит у вирішенні власних проблем (економічного, соціального характеру). Хоча це на нашому суспільному прикладі є тимчасовим явищем, однак воно виявилось одним зі способів протидії матеріальним труднощам, які склали зміст викликів війни. Все це спостерігається на арені війни в Україні.

Оглядаючи досвід зарубіжжя, практика багатьох країн підтверджує, що діяльність волонтерів приносить суспільний прибуток та забезпечує вклад у ВВП близько 5–7% (Поділіться історією молоді, 2022). Участь у волонтерському русі у сприйнятті американців є доволі визначальним показником формуючих соціальних якостей і характеристик індивідуума. Цілком показовим виявилось, що участь у добровільних проєктах допомоги стала перевагою при пошуку роботи (Крапівіна, 2010). Предметним стало і те, що за кордоном практики безоплатної допомоги з боку багатьох кваліфікованих фахівців, особливо лікарів та юристів, рекомпенсуються в інших вимірах. Світова практика показала, що волонтерський досвід суттєво підвищує шанси на отримання стипендій на навчання; можливості вступу до навчальних закладів. Навіть досвід роботи волонтером зараховується при визначенні трудового стажу так само, як і оплачувана праця.

Важливий момент у роботі волонтера, як показала практика, це – усвідомлення необхідності власної діяльності та наявності бажання працювати (Голуб, 2014; Лях ред., 2012). Не потрібно тут створювати ідеологеми на рахунок тотального патріотизму та «пожертвування собою». У цьому разі кожен дотримується власних інтересів, виходячи із потреб та обставин. Тому і мотиваційні чинники тут різні. Як показують наші спостереження (як невиключені, так і включені) у доповненні з довільними сфокусованими інтерв'ю у формі діалогів та співбесід (n=22) із долученими до волонтерської «роботи», мотивація залученості до неї може бути і є різною, навіть суперечливою, у залежності від обставин, соціального статусу та економічного становища агента залученості (в принципі, це

**СІРИЙ ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ,
СІРА ОКСАНА ВОЛОДИМИРІВНА
ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОГО ВКЛЮЧЕННЯ...**

правило розповсюджується на всі види діяльності, навіть коли це, на перший погляд, здається нелогічним і не зовсім прийнятним).

Однак прогресивне суспільство вже давно прийшло до висновку, що є нагальна потреба у стимулюванні волонтерів до активної діяльності. Світовий досвід наочно показує, що відповідні заохочувальні заходи, стимулювання зазвичай відбуваються у формі матеріальних виплат чи податкових пільг. В окрему категорію входять форми та способи соціального стимулювання. У країнах Європи волонтерам надаються кошти для харчування, кишенькових витрат, оплачуються чи компенсуються затрати на навчання, поїздки, організацію і проведення різних програм.

Світова практика також показує, що на сьогодні волонтерський рух як глобальний світовий рух, що охоплює понад сто країн світу, стає все більш впливовим. За окремими даними, у США до волонтерства залучено майже 56 % населення, у Японії – 26 %, у Франції – 19 %, у Німеччині – 34 % (Лях, 2006). У Франції в акціях волонтерських організацій беруть участь близько 20 % дорослого населення, більша частина з яких (до 60 %) це робить регулярно, займаючись волонтерською діяльністю понад 20 год. на місяць (United Nations General Assembly, 2001). Більше тридцяти відсотків громадян Німеччини (а це близько 21 млн осіб) також присвячує себе праці у волонтерських асоціаціях, проектах і групах взаємодопомоги понад 15 год. на місяць. У середньому близько 191 год. на рік працюють волонтерами громадяни Канади, що є еквівалентом близько 579 000 робочих місць із повною зайнятістю (United Nations General Assembly, 2001). Тому потрібно розуміти, що матеріальна компенсація, а також різного роду соціальне стимулювання є дійовим мотиваційним важелем.

Ці висновки та узагальнення переведемо у практичну площину нашого сьогодення. Як вже зазначалося, мотиваційний чинник залежить від кількох перемінних, а саме: умови, ситуаційна складова, потреби, інтереси та цінності самого агента, його матеріальне і соціальне становище. Війна, власне, і внесла свої корективи в особливості розвитку волонтерства в Україні на сьогодні. По всій Україні багато молодих людей формально і неформально залучалися до стихійних та громадських осередків волонтерського руху. Створювалися притулки для внутрішньо переміщених осіб, надавалась допомога потерпілим від війни українцям харчами, речами, медикаментами, працювали психологи, проводилася робота над забезпеченням переселенців соціальним житлом та багато іншого. Сюди залучалися і переселенці із окупованих територій; ті, у кого був бізнес та хто хотів щось відновити, місцеві, хто втратив роботу; інші, які знаходили час, зусилля, шукали однодумців, фінансування та інші ресурси, які були

необхідні для якого-небудь волонтерського проєкту. Недарма зараз кажуть, що гуманітарні сили, тобто волонтери, а разом із ними армія та бізнес – це три кити, на яких сьогодні тримається Україна. При цьому більшість із них нічого не втрачали, хоча і втрачали матеріальні та інші ресурси. Скоріше навпаки – своєю допомогою набували більше можливостей життєвого потенціалу, його зростання, адаптації до виживання у критичних умовах для країни та для себе.

Все це є підтвердженням і в окремих соціальних обстеженнях, присвячених цій проблематиці. Попри низьку репрезентативність, все ж виявляють певну типовість ситуації чи природи цього процесу. Беручи до уваги те, що фінансове стимулювання є одним із дійових мотиваційних важелів, потрібно визначити та уточнити позицію молодих людей щодо доцільності впровадження подібних форм заохочення до волонтерства. Хоча, за результатами окремих відповідних досліджень волонтерства, близько 1/5 респондентів вважають, що матеріальне стимулювання є не зовсім доцільним у волонтерському русі, однак значно більше громадян (близько 1/3) переконані, що це є досить дійовою спонукою для залучення добровольців (Мотивування залучення молоді до волонтерської діяльності, 2020; Активізація напрямів волонтерської діяльності, 2020). Трохи менше половини (близько 47 %) учасників опитування вважають, що фінансове мотивування доцільне лише у окремих випадках. Близько 3/4 респондентів вважають додаткове мотивування необхідним та доречним заходом, який сприятиме розвитку волонтерського руху в Україні, а близько чверті респондентів переконані, що бажання стати добровольцем неодмінно має формуватися у людини як внутрішня риса, без впливу зовнішніх факторів (Активізація напрямів волонтерської діяльності, 2020).

Висновки

Як бачимо, волонтерство як суспільне явище виявляє нові характеристики, які до цього не були поширеними та практично мало припускалися. Зовнішні чинники, такі як загарбницька війна проти України, відповідним чином змінюють і ланки внутрішньої структури нашого (в принципі, як і будь-якого) соціуму, його зв'язки, характер та специфіку взаємодії його елементів. Ці положення повністю накладаються і на розкриття сутності феномену волонтерства. Війна спричинила нові соціальні виклики, кризові критичні ситуації, за яких відбуваються консолідуючі процеси як засіб самозбереження соціуму. І розширююча роль волонтерства тут виявляється

не тільки у напрямку допомоги, але і у додатковій включеності способом соціального господарювання, що зменшує негативне навантаження з боку кризових критичних ситуацій пошуку та зростання життєвого потенціалу, адаптації виживання у критичних умовах для країни та для себе. Тому існує необхідність дослідження особливостей волонтерської залученості з метою розробки обґрунтованої, загальної, комплексної системи мотивування волонтерів, активізації волонтерської діяльності.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Активізація напрямів волонтерської діяльності як індикатор нагальних потреб суспільства, 2020. [online] Доступно: <https://www.znu.edu.ua/faculty/fsu/nauk/rob2020/aktiv_zats_ya_volonterstva.pdf> [Дата звернення 08 січня 2023].

Вайнола, Р.Х., Капська, А.Й. та Комарова, Н.М., 1999. *Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку*. Київ: Академпрес.

Вашкович, В.В., 2017. Генеза волонтерства як суспільного явища та його правове відмежування від суміжних категорій. *Правова держава*, 28, с.39-44.

Волонтерська Платформа об'єднала 400 тисяч українців довкола допомоги Україні під час війни, 2022. *Unicef Україна*. [online] 11 липня. Доступно: <<https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/volunteer-hub-helps-400000-ukrainians-make-difference>> [Дата звернення 08 січня 2023].

Голуб, В.Л., 2014. Державне визнання волонтерської діяльності як чинник розвитку взаємовідносин держави та суспільства. *Теорія та практика державного управління*, 4, с.110-118.

Горелов, Д.М. та Корнієвський, О.А., 2015. *Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики*. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень.

Ільчук, Л.І., 2014. *Вивчення практики щодо волонтерської діяльності в країнах Європейського союзу з метою її запровадження в Україні*. [online] Київ: Центр перспективних соціальних досліджень. Доступно: <<http://ipzn.org.ua/wpcontent/uploads/2015/07/volonterstvo.pdf>> [Дата звернення 08 січня 2023].

Козачук, М.Б., 2016. Протоволонтерство як феномен соціального життя людства. *СОЦІОПРОСТІР*, 5(16), с.36-39.

Крапівіна, Г.О., 2010. Людські ресурси та їх мотивація в добровольчестві. *Вісник Львівського інституту економіки і туризму*, 5, с.117-123.

Левченко, О., 2013. Соціальне волонтерство в Україні. *Благодійний фонд «Помагаєм»*, [online] 25 червня. Доступно: <<https://pomogaem.com.ua/news/>>

blog/notes_volunteer/1538-socialnoe-volonterstvo-v-ukraine.html> [Дата звернення 08 січня 2023].

Лях, Т.Л. ред., 2012. *Менеджмент волонтерських груп від А до Я*. Київ: Версо-04.

Лях, Т.Л., 2006. Історичні засади соціально-педагогічної діяльності волонтерів за кордоном. В: *Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді*, Міжнародна наукова конференція для студентів та аспірантів «Обличчя соціальної держави» в рамках проекту «Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям у громаді». Київ, Україна, 22-23 березня 2006 р. [online] Київ: Християнський дитячий фонд. с.61-70. Доступно: <<https://core.ac.uk/download/pdf/19667262.pdf>> [Дата звернення 08 січня 2023].

Майбутнє молодіжного волонтерства в Україні: що мотивує, створює бар'єри та як популяризувати волонтерство?, 2022. *Громадський Простір*, [online] 22 вересня. Доступно: <<https://www.prostir.ua/?news=majbutnje-molodizhnoho-volonterstva-v-ukrajini-scho-motyvuje-stvoryuje-barjery-ta-yak-populyaryzuvaty-volonterstvo>> [Дата звернення 08 січня 2023].

Матяш, М., 2017. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. *Укрінформ*, [online] 14 жовтня. Доступно: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>> [Дата звернення 08 січня 2023].

Міреп, П., 2022. Допомогти та не нашкодити. Як стати волонтером під час війни. *Суспільне Новини*, [online] 21 квітня. Доступно: <<https://suspilne.media/231159-dopomogti-ta-ne-naskoditi-ak-stati-volonterom-pid-cas-vijni/>> [Дата звернення 08 січня 2023].

Мотивування залучення молоді до волонтерської діяльності як елемента соціальної роботи, 2020. [online] Доступно: <<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/24168>> [Дата звернення 08 січня 2023].

Поділіться історією молоді, яка допомагає цивільним під час війни, 2022. *Нововолинська міська рада*, [online] 12 квітня. Доступно: <<https://nov-rada.gov.ua/2022/04/12/podilitsia-istoriiei-molodi-i-aka-dopomahaie-tsyvilnym-pid-chas-vijny/>> [Дата звернення 08 січня 2023].

Равлюк, Ю., 2022. Волонтерство: молодь про свій досвід. *Листи до приятелів*, [online] 04 лютого. Доступно: <<https://lysty.net.ua/youthvolunteering/>> [Дата звернення 08 січня 2023].

Тимченко, С.С. та Шмаріна, А.В., 2015. Історія волонтерської діяльності в світі та в Україні. В: *Волонтерський рух: історія, сучасність, перспективи*,

Міжнародна науково-практична конференція. Харків, Україна, 17-18 квітня 2015 р. [online] Харків: Харківський національний автомобільно-дорожній університет, с.151-154. Доступно: <https://keui.files.wordpress.com/2015/04/42_tymchenko_shmarina.pdf> [Дата звернення 08 січня 2023].

Rykhina, A., 2022. Майбутнє молодіжного волонтерства: що мотивує, створює бар'єри та як популяризувати волонтерство?, 2022. ГУРТ, [online] 22 вересня. Доступно: <<https://gurt.org.ua/news/informator/81030/>> [Дата звернення 08 січня 2023].

Smith, J.D., 1999. *Volunteering and Social Development: A Background Paper for Discussion at an Expert Group Meeting*. New York, November 29–30. London: Institute for Volunteering Research.

United Nations General Assembly, 2001. Resolution adopted by the General Assembly. Recommendations on support for volunteering. A/RES/56/38. [online] 5 December 2001. Available at: <<http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2007/N0147881.pdf>> [Accessed 08 January 2023].

REFERENCES

Aktyvizatsiia napriamiv volonterskoi diialnosti yak indykator nahalnykh potreb suspilstva [Activation of areas of volunteer activity as an indicator of urgent needs of society], 2020. [online] Available at: <https://www.znu.edu.ua/faculty/fsu/nauk/rob2020/aktiv_zats_ya_volonterstva.pdf> [Accessed 08 January 2023].

Vainola, R.Kh., Kapska, A.I. and Komarova, N.M., 1999. *Volonterskyi rukh v Ukraini: tendentsii rozvytku* [Volunteer movement in Ukraine: development trends]. Kyiv: Akadempres.

Holub, V.L., 2014. Derzhavne vyznannia volonterskoi diialnosti yak chynnyk rozvytku vzaiemovidnosyn derzhavy ta suspilstva [State recognition of volunteer activity as a factor in the development of relations between the state and society]. *Theory and Practice of Public Administration*, 4, pp.110-118.

Horielov, D.M. and Korniiivskyi, O.A., 2015. *Volonterskyi rukh: svitovyi dosvid ta ukraïnski hromadianski praktyky* [Volunteer movement: world experience and Ukrainian civic practices]. Kyiv: National Institute for Strategic Studies.

Ilchuk, L.I., 2014. *Vyvchennia praktyky shchodo volonterskoi diialnosti v krainakh Yevropeiskoho soiuzu z metoiu yii zaprovadzhennia v Ukraini* [Study of the practice of volunteering in the countries of the European Union with a view to its introduction in Ukraine]. [online] Kyiv: International Centre for Policy Studies. Available at: <<http://ipzn.org.ua/wpcontent/uploads/2015/07/VOLONTERSTVO.pdf>> [Accessed 08 January 2023].

Kozachuk, M.B., 2016. Protovolonterstvo yak fenomen sotsialnoho zhyttia liudstva [Protovoluntarism as a phenomenon of the social life of mankind]. *SOCIOPROSTIR*, 5(16), pp.36-39.

Krapivina, H.O., 2010. Liudski resursy ta yikh motyvatsiia v dobrovolchestvi [Human resources and their motivation in volunteering]. *Bulletin of Lviv Institute of Economics and Tourism*, 5, pp.117-123.

Levchenko, O., 2013. Sotsialne volonterstvo v Ukraini [Social volunteering in Ukraine]. *Charitable Fund "Pomogaem"*, [online] 25 June. Available at: <https://pomogaem.com.ua/news/blog/notes_volunteer/1538-socialnoe-volonterstvo-v-ukraine.html> [Accessed 08 January 2023].

Liakh, T.L. ed., 2012. *Menedzhment volonterskykh hrup vid A do Ya* [Management of volunteer groups from A to Z]. Kyiv: Verso-04.

Liakh, T.L., 2006. Istorychni zasady sotsialno-pedahohichnoi diialnosti volonteriv za kordonom [Historical foundations of socio-pedagogical activity of volunteers abroad]. In: *Volonterstvo yak resurs sotsialnoi roboty u hromadi* [Volunteering as a resource of social work in the community], International scientific conference for students and postgraduates "The face of the social state" within the framework of the project "Improving the quality of social services for children and families in the community". Kyiv, Ukraine, March 22-23, 2006. [online] Kyiv: Khrystyianskyi dytiachyi fond, pp.61-70. Available at: <<https://core.ac.uk/download/pdf/19667262.pdf>> [Accessed 08 January 2023].

Maibutnie molodizhnoho volonterstva v Ukraini: shcho motyvuie, stvoriue bariery ta yak populiaryzuvaty volonterstvo? [The future of youth volunteering in Ukraine: what motivates, creates barriers and how to popularize volunteering?], 2022. *Hromadskyi Prostir*, [online] 22 September. Available at: <<https://www.prostir.ua/?news=majbutnje-molodizhnoho-volonterstva-v-ukrajini-scho-motyvuje-stvoryuje-barjery-ta-yak-populyaryzuvaty-volonterstvo>> [Accessed 08 January 2023].

Matiash, M., 2017. Ukrainske volonterstvo – yavyshe unikalne. Yomu zavdiachuiemo suverenitetom [Ukrainian volunteering is a unique phenomenon. We owe him our sovereignty]. *Ukrinform*, [online] 14 October. Available at: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>> [Accessed 08 January 2023].

Mirer, P., 2022. Dopomohty ta ne nashkodyty. Yak staty volonterom pid chas viiny [Help and do no harm. How to become a volunteer during war]. *Suspilne Novyny*,

[online] 21 April. Available at: <<https://suspilne.media/231159-dopomogti-ta-ne-naskoditi-ak-stati-volonterom-pid-cas-vijni/>> [Accessed 08 January 2023].

Motyvuvannia zaluchennia molodi do volonterskoi diialnosti yak elementa sotsialnoi roboty [Motivating youth involvement in volunteering as an element of social work], 2020. [online] Available at: <<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/24168>> [Accessed 08 January 2023].

Podilitsia istoriieiu molodi, yaka dopomahaie tsvivilnym pid chas viiny [Share the story of youth helping civilians during war], 2022. *Novovolynska miska rada*, [online] 12 April. Available at: <<https://nov-rada.gov.ua/2022/04/12/podilitsia-istoriieiu-molodi-iaka-dopomahaie-tsvivilnym-pid-chas-vijny/>> [Accessed 08 January 2023].

Pykhtina, A., 2022. Maibutnie molodizhnoho volonterstva: shcho motyvuie, stvoriuie bariery ta yak populiaryzuvaty volonterstvo? [The future of youth volunteering: what motivates, creates barriers and how to popularize volunteering?]. *GURT*, [online] 22 September. Available at: <<https://gurt.org.ua/news/informator/81030/>> [Accessed 08 January 2023].

Ravliuk, Yu., 2022. Volonterstvo: molod pro svii dosvid. *Lysty do pryiateliv*, [online] February 04. Available at: <<https://lysty.net.ua/youthvolunteering/>> [Accessed 08 January 2023].

Smith, J.D., 1999. Volunteering and Social Development: A Background Paper for Discussion at an Expert Group Meeting. New York, November 29–30. London: Institute for Volunteering Research.

Tymchenko, S.S. and Shmarina, A.V., 2015. Istoriiia volonterskoi diialnosti v sviti ta v Ukraini [History of volunteering in the world and in Ukraine]. In: *Volonterskyi rukh: istoriia, suchasnist, perspektyvy* [Voluntary Movement: History, Modernity, Prospects], International Scientific and Practical Conference. Kharkiv, Ukraine, April 17-18, 2015. [online] Kharkiv: Kharkiv National Automobile and Highway University, pp.151-154. Available at: <https://keui.files.wordpress.com/2015/04/42_tymchenko_shmarina.pdf> [Accessed 08 January 2023].

Vashkovych, V.V., 2017. Heneza volonterstva yak suspilnoho yavyscha ta yoho pravove vidmezhuвання vid sumizhnykh katehorii [The genesis of volunteerism as a social phenomenon and its legal separation from related categories]. *Constitutional State*, 28, pp.39-44.

Volunteer hub helps 400,000 Ukrainians make a difference As war rumbles on, the Volunteer Platform is connecting Ukrainians with people in need, 2022. *UNICEF Ukraine*, [online] 11 July. Available at: <<https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/volunteer-hub-helps-400000-ukrainians-make-difference>> [Accessed 08 January 2023].

United Nations General Assembly, 2001. Resolution adopted by the General Assembly. Recommendations on support for volunteering. A/RES/56/38. [online] 5 December 2001. Available at: <<http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2007/N0147881.pdf>> [Accessed 08 January 2023].

**VOLUNTEERING AS A FORM OF SOCIAL INCLUSION
AND POSSIBLE SELF-EMPLOYMENT IN MODERN CHALLENGES
OF THE WAR IN UKRAINE: DISTINCTIVE DOMESTIC VECTORS
OF DEVELOPMENT AND FOREIGN EXPERIENCE**

**Yevhen Siryi^{1a},
Oksana Sira^{2a}**

*¹Doctor of Sociological Sciences, Professor,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3396-8168>,
e-mail: socio1@ukr.net,*

*²PhD in Philosophical Sciences,
Head of the Department of NPE and Leadership,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1069-2381>,
e-mail: ovsira@ukr.net,*

^aState Institute of Family and Youth Policy, Kyiv, Ukraine

In a comprehensive highlighting of the volunteering phenomenon and taking into account the experience of progressive countries, this study outlines definite aspects of the formation of the volunteer movement in Ukraine in the context of challenges of a large-scale war against our country. Special attention was assigned to new motivational manifestations in this area, which to some extent influence the nature of social inclusion and partial self-employment of people, particularly youth. The article used: general scientific methods of comparison, descriptive method, analysis, generalization; systematic analysis when studying the concept of volunteering, as well as when researching the population's inclination to benevolence; historical and comparison methods were used when studying peculiarities of volunteering in Ukraine and abroad; the method of analogy was applied for comparison and explanation of the need for missing links in the system of regulation of volunteer activity under different conditions. On the basis of social surveys, a general assessment of the situation with the volunteer movement in Ukraine under the challenges of the war, the specifics of its activation, the motivational character in the context of not so much the spiritual plane, but the social and economic involvement, was added. This turns out to be a tool, a form of searching and realizing life potential in a crisis-critical period, which contributes to the growth of human life potential, adaptation to survival in critical conditions for the country and for oneself. This thesis complements and develops the labour approach (economic aspect) in the conceptualization of volunteering.

The results of this research work are an additional source of information regarding the current situation with the development of volunteering in Ukraine. The study has both theoretical significance for replenishing knowledge in the conceptualization of volunteering, and practical as well – offers and well-founded recommendations to the executive authorities regarding the further development of volunteering as a form of social inclusion and possible self-employment in modern challenges of the war in Ukraine.

Key words: volunteering; challenges of war; life potential; social inclusion; motives; global practices of volunteering.